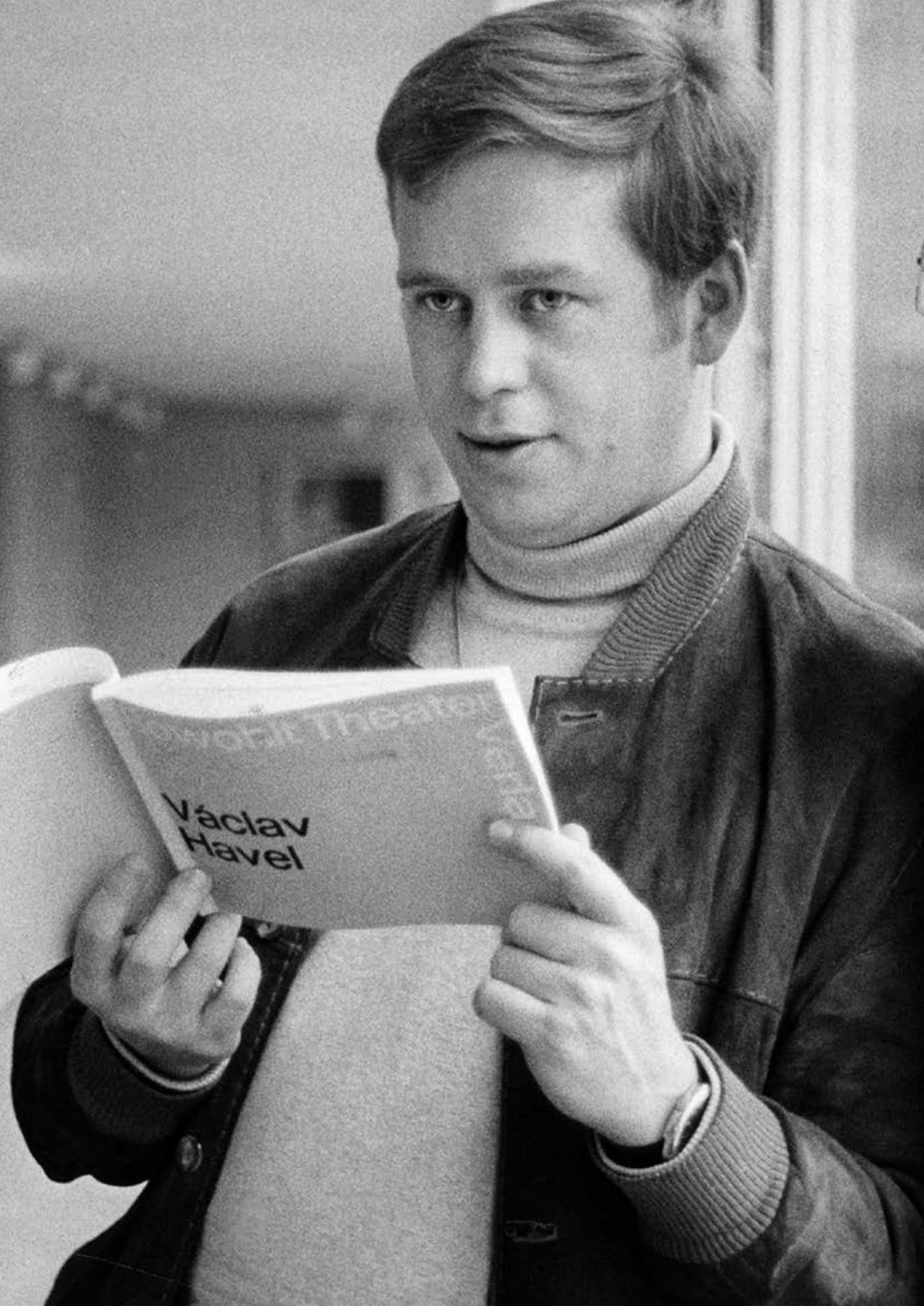

Proces

s Václavem Havlem

World Theatre
Vaclav
Havel

V pondělí 22. října 1979 začal před Městským soudem v Praze jeden z procesů Václava Havla a trval jen dva dny. Tentokráte ale nebyl souzen sám, nýbrž na lavici obžalovaných usedla skupina disidentů – Václav Havel, Ing. Petr Uhl, dr. Václav Benda, Ing. Jiří Dienstbier, Otta Bednářová a Dana Němcová – zakladatelé Výboru na obranu nespravedlivě stíhaných (VONS). Ve vazbě se kromě nich ještě nacházeli další členové VONSu – Jarmila Bělíková, Václav Malý, Jiří Němec a Ladislav Lis, ale ti byli z tohoto procesu zatím vyloučeni.

Životopis Václava Havla je poměrně známý, takže uvedeme pouze základní fakta. Narodil se 5. října 1936 v Praze v rodině stavitele Václava M. Havla, jehož otec Václav Havel postavil např. pražskou Lucernu. Václav M. Havel vystavěl vilovou čtvrť na Barrandově, kde jeho bratr Miloš Havel v roce 1931 založil, vybudoval a dlouho vedl Filmové továrny AB na Barrandově, jež po roce 1945 změnil název na Filmové studio Barrandov. Již předtím založil a vlastnil filmovou produkční společnost Lucernafilm.

Matkou Václava Havla byla Božena Havlová, za svobodna Vavřečková, dcera někdejšího významného československého diplomata Hugo Vavřečky, který po skončení diplomatické kariéry v roce 1932 dlouho pracoval na špičkových pozicích u Bati.

Po roce 1945 byly Barrandovské ateliéry a Lucernafilm znárodněny a Miloši Havlovi se dostalo ústrků. Ještě horší to bylo po roce 1948, kdy byl při pokusu o útěk z Československa zadržen a násled-

ně odsouzen na dva roky vězení. V roce 1952 svůj pokus o odchod do zahraničí zopakoval, tentokrát úspěšně a pak žil až do konce života v Mnichově. Lépe se nevedlo ani jeho bratrovi a otci Václava Havla Václavu M. Havlovi, jehož majetek byl také znárodněn, takže se poté musel živit jako úředník. Zemřel 22. července 1979, v podstatě krátce před procesem s jeho synem a VONSem.

Sám Václav Havel po roce 1945 nastoupil na internátní školu v Poděbradech, kde mezi jeho spolužáky nalezneme Miloše Formana, ale i bratry Mašíny. Rovněž u něj to nebylo po únoru 1948 nikterak růžové. Měl problém dostat se na střední školu, a tak na to šel oklikou. V roce 1951 nastoupil do učebního oboru jako chemický laborant, ale současně začal večerně studovat na gymnáziu na Štěpánské ulici v Praze, kde v roce 1954 odmaturoval.

Problémem poté bylo nastoupit na vyhládnutou vysokou školu, takže se v roce 1955 raději přihlásil na ekonomickou fakultu ČVUT, kde studoval až do roku 1957. Tehdy se pokusil přestoupit na filmovou fakultu Akademie múzických umění, což se mu nejenže nepovedlo, ale současně ho ČVUT odmítla přijmout zpět. Již tehdy začal psát a stával se známým v literárních kruzích. Protože v roce 1957 „ukončil“ vysokoškolské studium, čekalo na něj zelené sukno, ve kterém sloužil v letech 1957–1959. Po návratu ze základní vojenské prezenční služby pracoval v divadle ABC jako jevištní technik a poté v Divadle Na zábradlí, se kterým spojil svou další činnost. Napsal svou první divadelní hru, vzápětí slavnou *Zahradní slavnost*, v roce 1964 se oženil s Olgou Šplíchalovou, zapsal se na divadelní fakultu AMU, v roce 1966 ji absolvoval, stal se oficiálním dramaturgem Divadla Na zábradlí a uvedl zde svou další hru *Vyrozumění*.

Je celkem pochopitelné, že ke stávajícímu komunistickému zřízení neměl žádný vřelý vztah, ale až do roku 1967 zůstával na pozici kritiky jeho vnitřních nedostatků, jakými byly byrokratismus, nadřazenost mocných, nezájem o prostého člověka a jeho cílenou

proměnu v tvárnou, nesvéprávnou loutku. I o tom vyprávěla jeho literární tvorba.

V roce 1967 ale na zasedání IV. sjezdu spisovatelů zcela otevřeně kritizoval poměry ve státě, zejména jeho cenzurní praxi. V dubnu 1968 přešel přímo do politiky a stal se mluvčím skupiny požadující ráznější politické změny, včetně ukončení mocenského monopolu KSČ a zavedení systému více politických stran. Tehdy vydal své další dílo *Ztížená možnost soustředění*. Události 21. srpna 1968 ho dovedly k názoru, že kosmetické úpravy systému k ničemu nevedou a jedinou cestou je zavedení otevřené parlamentní demokracie v Československu. V tom spočívala základní poloha jeho polemiky s Milanem Kunderou, známou jako diskuse o českém údělu ve 20. století. Po srpnu 1968 se sice ještě stal členem ústředního výboru Svazu československých spisovatelů, kde vedl Kruh nezávislých spisovatelů, byl předsedou redakční rady časopisu *Tvář*, ale to všechno v průběhu normalizace zmizelo. Výrazněji se prosadil kolem studentské stávky v listopadu 1968 a pohřbu Jana Palacha v lednu 1969.

Václav Havel se v této situaci stal jednou z nejznámějších postav posrpnového disentu, což mu připravilo řadu střetnutí s mocí. Předně se v roce 1971 stal zakázaným autorem, jeho knihy byly staženy z knihoven, jeho hry z repertoáru divadel, ale do ústraní se nedostal. Spojil se s řadou diskriminovaných umělců, které přijímal na své chalupě Hrádeček u Trutnova a ve svém bytě v Praze. Jeho činnost začala bedlivě sledovat Státní bezpečnost.

V letech 1969–1970 byl poprvé vyšetřován za své prohlášení „Deset bodů“, sepsané u příležitosti prvního výročí srpnové okupace. Byl obviněn z podvracení republiky (§ 91 trestného zákona), ale trestní řízení bylo odloženo. Obnoveno bylo v říjnu 1972.

Ve stejném roce podepsal petici 25 spisovatelů za propuštění politických vězňů, 8. dubna 1975 napsal dopis prvnímu tajemníkovi ÚV KSČ dr. Gustávu Husákovi, založil Edici Expedice, která šířila

státem zakázanou literaturu, a v utajení byla uvedena další jeho hra *Žebrácká opera*.

V letech 1974–1975 pracoval jako pomocný dělník v trutnovském pivovaru a na základě svých zážitků napsal hru *Audience* s postavou plachého, ale morálně silného disidenta Ferdinanda Vaňka. O rok později měla ve Vídni premiéru jeho hra *Vernisáž*, ve které vyjádřil zklamání nad morální ohebností českého měšťáka, který zavrhl své původní vysoké mravní hodnoty a raději se rochnil ve vlastním blahobytu.

V roce 1976 se začal angažovat kolem undergroundových skupin The Plastic People of the Universe a DG 307, které byly režimem pronásledovány a členové „plastiků“ dokonce zatčeni. Z této podpory vznikla neformální občanská iniciativa a dokument Charta 77, vyzývající vládu ČSSR, aby dodržovala lidská práva. Text Charty 77 byl zveřejněn 6. ledna 1977, ale její první prohlášení bylo datováno na 1. ledna stejného roku.

Problematika lidských práv se již v roce 1976 stala jedním z hlavních předvolebních hesel prezidentského kandidáta Demokratické strany USA Jamese Cartra a bylo jasné, že podpora dodržování lidských práv ve světě se po jeho vítězství stane také jedním z pilířů jeho zahraniční politiky. Plně to potvrdil ve svém inauguračním projevu 20. ledna 1977.

Václav Havel, spolu s Jiřím Němcem, Václavem Bendou, Ladislavem Hejdánkem, Zdeňkem Mlynářem, Pavlem Kohoutem, Petrem Uhlem, Ludvíkem Vaculíkem a Jiřím Hájkem, se stal spoluautorem a organizátorem celé této akce a dokumentu, patřil mezi jeho první signatáře a byl ve druhé trojici mluvčích charty. Patřil k nim také profesor Jan Patočka, který 13. března 1977 po několika hodinovém výslechu na StB zemřel a stal se tak první obětí represí vůči signatářům Charty 77. Tento dokument ještě v době svého vzniku v prosinci 1976 podepsalo prvních 242 signatářů, do konce sedmdesátých let kolem 1200 lidí, do roku 1989 1883

lidí, z čehož svůj podpis odvolalo pouze 25 osob. Václav Havel byl společně s Ludvíkem Vaculíkem a Pavlem Landovským zatčen 6. ledna 1977 při pokusu rozeslat chartu po ČSSR. Ve vyšetřovací vazbě strávil pět měsíců. V říjnu 1977 byl za poškozování zájmů republiky v cizině (§ 112 tr. z.) odsouzen ke čtrnácti měsícům podmíněně.

Přesto byl 28. ledna 1978 opět zatčen, tentokrát za pokus dostat se na ples železničářů, a ve vazbě byl držen až do března téhož roku. Trestní řízení proti němu ale bylo opět zastaveno. Jeho zatčení však bylo významným prvkem vzniku Výboru na obranu nespravedlivě stíhaných (VONS). O tom o něco níže.

Ještě před svým dalším zatčením Václav Havel vydal v říjnu 1978 svou esej „Moc bezmocných“ a v průběhu jeho věznění mu vyšly další hry (*Horský hotel*, *Protest*), v samizdatové podobě kniha *Dopisy Olze* a získal několik čestných doktorátů prestižních univerzit.

Po propuštění z vězení se nacházel pod zcela otevřeným policejním dozorem, a to jak ve svém bytě v Praze, tak na chalupě na Hrádečku. Policie ho doprovázela na všech jeho cestách po republice a neustále ho hlídala. Napsal hry *Omyl*, *Largo desolato*, *Pokoušení a Asanace*, které se ale hrály pouze mimo území Československa. V samizdatové podobě vyšla jeho kniha *Dálkový výslech*, stal se členem několika redakčních rad samizdatových časopisů a obdržel další mezinárodní ceny.

Po nástupu Michaila Gorbačova do čela KSSS v roce 1985 a prosazení jeho politiky vnitřního a mezinárodního uvolňování v roce 1986 se situace kolem Václava Havla konečně trochu uvolnila. Přesto byl 12. prosince 1987 opět zatčen, aby se podobně jako jiní signatáři a zakladatelé Charty 77 nemohl účastnit fóra Charty 77, což se na pět dní opakovalo v říjnu 1988. Na druhou stranu v září 1988 poprvé legálně vystoupil na veřejnosti. Divadlo na provázku v Brně nastudovalo jeho hru *Zítřka to spustíme*, i když ji prezentovalo bez uvedení autorova jména, a 10. prosince téhož roku opět legálně vy-

stoupil na první povolené nezávislé manifestaci k Mezinárodnímu dni lidských práv na Škroupově náměstí v Praze.

Rok 1989 nesl zcela opačné znaménko. V pondělí 16. ledna 1989 byl zatčen za účast na demonstraci v průběhu tzv. Palachova týdne, kdy si opozice připomněla 20. výročí sebevraždy Jana Palacha. Průběh této akce, ale také řady jiných, ukazoval, že donedávna početně nepřilíš silná opozice získává ve státě stále silnější postavení a mění se ve skutečnou reálnou politickou sílu, schopnou postavit se vedení KSČ a ČSSR. (Viz závěr kapitoly „SNB“). V únoru byl odsouzen k devíti měsícům vězení, po odvolání mu byl trest snížen na osm měsíců, ale podmíněčně byl propuštěn již v květnu stejného roku. V červnu se stal spoluautorem petice „Několik vět“, kterou následně podepsalo kolem 40 000 osob. Naposledy byl zatčený v říjnu 1989, ale vzápětí byl propuštěn na svobodu. Poté přišel 17. listopad 1989 a události, které tehdy nastaly, vedly k pádu KSČ a obnovení demokracie v Československu. V pátek 29. prosince 1989 byl zvolen do funkce prezidenta republiky. Disidentské období jeho života skončilo.

Z výše uvedeného vyplývá, že největší perzekuce jeho osoby je spojena s potlačováním činnosti Výboru na obranu nespravedlivě stíhaných, ale je zřejmé, že toto jeho stíhání bylo stejně tak reakcí na činnost Charty 77 a její aktivity.

Politické procesy, i když ne takové intenzity a takového rozsahu jako v padesátých letech, začaly v Československu v období normalizace, krátce před XIV. sjezdem KSČ, tedy v době, kdy podle dokumentů tohoto sjezdu měla být situace uvnitř státu již normalizována s výjimkou oblasti kultury. Přesto 1. března 1971 byla před Městský soud v Praze postavena skupina šestnácti mladých lidí – zejména studentů a absolventů Filozofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze nebo Vysoké školy zemědělské v Suchdole. Bylo jim kladeno za vinu, že v rámci organizace Hnutí revoluční mládeže (HRM) usilovali o změnu státního zřízení, bránili nastupující

normalizaci a vyvíjeli protistátní činnost. HRM vzniklo 2. prosince 1968 a kromě anarchisticky smýšlejících studentů spojovalo další radikálně levicové studenty, ale i ty, kteří se prostřednictvím této organizace z jiných důvodů snažili postavit moci. Jeho členy se stali Petr Uhl, Jaroslav Bašta, Ivan Dejmal, Sybille Plogstedt, Jaroslav Suk, Vavřinec Korčíš, Peter Lukačovič, Radan Baše, Jan Frolík, Petruška Šustrová, Ivana Šustrová či Felipe Serrano a další. Státní bezpečnost mezi ně dostala svého agenta a na základě jeho informací na přelomu let 1969–1970 proběhlo rozsáhlé zatýkání, vyšetřování a nakonec proces. Petr Uhl byl odsouzen do vězení na čtyři roky, Jaroslav Bašta a Sybille Plogstedt na dva a půl roku, Petruška Šustrová a Ivan Dejmal na dva roky...

Procesy ale na tom nekončily. Např. Ivan Dejmal byl již jako voják základní služby 2. dubna 1974 vojenským soudem odsouzen na další dva roky vězení. Ve vězení byl Jan Tesař a jiní, kteří se s novým vývojem situace nesmířili. K nové vlně zatýkání došlo na prahu dalšího sjezdu KSČ, v pořadí patnáctého. Uskutečnil se ve dnech 12.–16. dubna 1976 v Praze a konstatoval, že situace ve straně a společnosti je až na malé výjimky plně konsolidovaná a normalizovaná. Dosáhnout se toho mělo také policejním a justičním zásahem proti těm představitelům kultury, kteří stáli mimo oficiální kulturní struktury nebo je ignorovali.

Ve dnech 17. března až 8. dubna 1976 došlo k zatýkání hudebníků a organizátorů kulturních akcí, spjatých s undergroundem. Zatčeno bylo celkem dvacet osob a část z nich byla souzena ve dvou významných procesech.

V tzv. plzeňském procesu 5.–6. července 1976 byl senátem Okresního soudu Plzeň-jih, kterému předsedal Jaromír Telín a členy senátu byli Karel Fláče a Josef Marek, odsouzen k trestu odnětí svobody na dva a půl roku Karel Havelka. Miroslav Skalický na jeden a půl roku a František Stárek na osm měsíců. Tresty byly vynešeny za § 202 trestného zákona (výtržnictví) a byly nepodmíněné.